

8. Ніконорова М.А. Формування психологічної готовності персоналу супермаркетів до профілактики організаційних конфліктів: автореф. дис. ... канд. психол. наук :19.00.10 «організаційна психологія, економічна психологія» / М.А. Ніконорова. – К., 2013. – 20 с
9. Семиченко В.А. Психологічна структура педагогічної діяльності : навч. посібник / В.А. Семиченко, В.С. Заслуженок. – К. : Київський національний ун-т ім. Тараса Шевченка, 2000. – Ч. 2. – К. : [б. в.], 2001. – 231 с
10. Скок А.Г. Толерантність як чинник психологічної готовності майбутніх фахівців соціальної сфери до попередження конфліктів у професійній діяльності. / А.Г. Скок // Актуальні проблеми психології: зб. наук. праць Інституту психології ім. Г.С. Костюка НАПН України, 2013, Том. I, Організаційна психологія. Економічна психологія. Соціальна психологія, Вип. 39. – С. 148-152
11. Степаненко О.І. Формування готовності викладачів вищих навчальних закладів МВС України до попередження і розв'язання професійних конфліктів: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 / О.І. Степаненко. – К., 2012. – 20 с
12. Холковська І. Принцип управління-самоуправління у формуванні готовності майбутніх учителів до попередження і розв'язання конфліктів / І. Холковська // Проблеми підготовки сучасного вчителя 2013. – № 8 (ч. 2). – С. 201–206.

В статье рассматривается психологическая готовность студентов к решению профессиональных конфликтов. Раскрыто психологическую готовность как на личностном (предусматривает изучение готовности как комплекса интегрированных, но разнородных свойств, различаются по месту и функциям в регуляции деятельности), так и на функциональном (выявления процессуальных качеств, непосредственно значимых для деятельности) уровнях. Представлена структура готовности личности к решению конфликтов, состоящая из мотивационного, когнитивного, операционного, эмоционального и коммуникативного компонентов. Проанализированы данные структурные составляющие.

Ключевые слова: психологическая готовность, компонент, студенты, решению, конфликт.

In this article, psychological readiness of students to the professional conflicts solving is considered. The object of the article is considering theoretical approaches to the psychological readiness of students to the conflicts solving.

It is revealed the psychological readiness as on the personal (it anticipates study of the readiness as complex of the integrated, but mixed qualities, which differ by place and functions in the activity regulation), so on the functional (occurrence of the processual qualities, directly meaningful for activity) levels.

It is represented the native scientists' analysis of different approaches to the problems of psychological readiness to the conflicts solving, which is considered as the sustainable system of the professionally important personality qualities, as integrative personality quality, as psychological creation which determines features of the professional behavior and activity in the conflict situation, as the component of professional readiness, as the ability of the conflicts solving in the professional sphere. In addition, psychological readiness is considered as conflictological competence, which is connected as with the results of activity, so with the concrete activity – concrete problems solving.

The readiness to the conflicts solving is considering as the integral psychological creation, which creates subjective preconditions of professional behavior and activity in the conflict situation.

The structure of personality readiness to the conflict solving is represented, which is composed of motivational, cognitive, operating, emotional and communicative components. Structural components of the readiness are tightly intertwined and only together can provide successful conflicts solving. Representation of only one of the components essentially limits the opportunities to construct conflicts solving.

Conducted analysis can become the foundation for studying components of psychological readiness of students to the professional conflict solving, and means, methods of warning, prevention and conflicts solving in the future professional activity.

Key words: psychological readiness, components, students, solving, conflict.

УДК 371.13:372.881.111.1

Варга Вікторія Степанівна
кандидат психологічних наук, доцент,
Мукачівський державний університет
Грицьовляк Оксана Василівна
студентка,
Мукачівський державний університет

ПРОБЛЕМА ПРОФЕСІЙНОГО СТАНОВЛЕННЯ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ

В основі нашого дослідження лежить спроба проаналізувати проблему професійного становлення майбутніх педагогів, а також дослідити один із важливих аспектів становлення педагогів – мотивацією, її роллю та місцем у структурі особистості та у процесі професійного становлення майбутніх педагогів. А також проаналізовано результати проведеного діагностичного дослідження, де висвітлено основні проблеми професійного становлення особистості вчителя, основні чинники які впливають на процес професійного становлення майбутніх

педагогів, а також розкрито мотиваційні компоненти, які рухають особистістю у процесі професійного становлення, та проаналізовано мотиваційну структуру особистості вчителя.

Ключові слова: професійне становлення, мотив, мотивація, формування мотивації, мотиваційна сфера, проблема професійного становлення, умови, педагог.

Постановка проблеми. Необхідність дослідження даної теми обумовлена тим, що у сфері освіти відбувається перехід на нові інформаційні технології, поширюються інноваційні процеси, розширюється мережа альтернативних навчальних закладів. Усе це потребує більш глибокої теоретичної і практичної підготовки майбутнього вчителя, підвищення його загальної і професійної культури, як носія моральних і професійних цінностей в суспільстві. Зростають вимоги до рівня кваліфікації і соціальної відповідальності вчителів. Разом з тим, виникає потреба у вивченні особливостей мотиваційної сфери педагога та чинників підвищення її ефективності з позицій потреб сучасної науки й педагогічної практики, а також поряд з цим досить яскраво у даний період проявляється і проблема професійного становлення педагогів, яка включає в себе різноманітні фактори та особливості діяльності педагога, що безпосередньо впливають на становлення особистості вчителя, як висококваліфікованого фахівця. З метою діагностики проблеми професійного становлення педагогів та мотивації, як одного з основних компонентів діяльності педагога, було проведено емпіричне дослідження різних груп.

Аналіз останніх досліджень. У психолого-педагогічних дослідженнях сучасних науковців досить широко розкривається питання, щодо професійного становлення та розвитку майбутніх вчителів. Слід відзначити, що професійному становленню вчителів, вивченню особливостей їх роботи та пошуку шляхів підвищення її ефективності, приділяється значна увага в дослідженнях науковців різних країн світу. Зокрема: Божович Л.І., Воробйова Т.Ю., Леонтьєв О.М., Є. П. Ільїн, В.А. Семиченко, А.К. Маркова, Л.М. Мітіна, І.О. Зимня, Н.В. Кузьміна, О.І. Щербаков, Л.А. Верещагіна, С.І. Подмазін, а також сучасних українських та російських науковців, можна навести приклади подібних досліджень, які викладені в роботах таких сучасних вчених "далекого зарубіжжя" як L. Arthur, M. Kirkwood та D. Christie, C. Lotter, M. O'sullivan, N. Slider.

У сучасних наукових доробках означена проблема є предметом розгляду щодо підготовки фахівців різних галузей. Окремі питання формування позитивної мотивації до професійної педагогічної діяльності фахівців висвітлено в працях українських педагогів. Загальні проблеми мотивації досліджуються в межах різних парадигмальних підходів психології, зокрема, у руслі цього дослідження значний інтерес становлять наукові розвідки щодо сутності мотиваційних компонентів професійної компетентності педагогів (Г. Беленька) [1], висвітлення мотиваційних чинників професійного становлення вчителя (О. Дубасенюк) [2], особливостей змістово-технологічного забезпечення формування позитивної професійно-педагогічної мотивації в студентів напряму підготовки «Англійська філологія» (Г. Іванюк) [3], з'ясування психологічних чинників формування позитивної мотивації професійного становлення студентів-першокурсників

(Т. Іщук) [4]; особливостей розвитку професійної мотивації у студентів педагогічного ВНЗ (О. Реутська) [5]. Також, у працях цих авторів розкрито види і генезу мотивів, функції мотивів у детермінації життєдіяльності людини, особливості структури мотиваційної сфери особистості, мотиваційні основи професійної діяльності. Як засвідчує огляд наукових джерел, окреслена проблема розглядається з різних сторін.

Метою статті є структурно-логічний аналіз та узагальнення науково-теоретичних та методичних джерел, присвячених вирішенню визначеної проблеми, а також на основі емпіричного дослідження, висвітлення особливостей професійного становлення педагогів.

Результати дослідження. На основі аналізу сучасної наукової літератури нами було встановлено, що існують розбіжності щодо формулювання сутності категорії «мотивація». Більшість вчених трактують поняття «мотивація» як сукупність причин, що зумовлюють поведінку і вчинки людини. Позитивна мотивація - система цінностей, які особистість чітко усвідомлює і переводить в особистісні переконання, установки та зміст майбутньої професійної діяльності. За наявності позитивно спрямованої мотивації професійно-педагогічна діяльність набуває чіткого особистісного змісту, що сприяє перетворенню із зовнішньо сформульованих цілей у внутрішні особистісні потреби.

Одним з найважливіших компонентів педагогічної діяльності є мотиваційний компонент: мотивація навчальної й професійної діяльності, мотивація успіху й страх невдачі, фактори привабливості професії для студентів, що навчаються в педагогічному вузі. Правильне виявлення професійних мотивів, інтересів і схильностей є важливим прогностичним фактором задоволеності професією в майбутньому. Відношення до майбутньої професії, мотиви її вибору є надзвичайно важливими факторами, що зумовлюють успішність професійного навчання майбутніх педагогів [2].

Спираючись на теоретичні положення дослідження проблеми професійного становлення, а зокрема мотивації професійної діяльності, ми розглянули, різні вияви мотивів у процесі професійного становлення студентів напряму «Англійська філологія», під час навчання у ВНЗ. Для реалізації дослідження було використано ряд методик, що дозволили виявити основні мотиви, які рухають особистістю студента у процесі професійного становлення.

Отже, за результатами дослідження у студентів виявлено досить високу мотивацію до навчання а також професійну мотивацію до даної професії. Це може свідчити про внутрішнє прагнення студентів до оволодіння даною професією. У деяких респондентів виявлено не досить гармонійну мотиваційну структуру, що може негативно вплинути на подальшу професійну діяльність. Також подальший аналіз показав, що в різних категоріях обстежуваних груп, проявляються низькі

показники до педагогічної спрямованості. Порівняльний аналіз міжособистісних відносин та особистісних особливостей студентів виявив, що у деяких із них існують певні негативні тенденції щодо прояву особистісних особливостей, та розвитку міжособистісних відносин у процесі навчання та професійного становлення.

Висока професійна мотивація до навчання – є запорукою подальшого гармонійного становлення та розвитку особистості майбутніх педагогів. Результати нашого дослідження дали змогу виявити високі мотиваційні показники у розвитку особистості.

Професійне становлення майбутнього вчителя – це складне і багатовимірне явище перетворення особистості фахівця від студента до педагога. Професійне становлення майбутнього фахівця ґрунтується на його суспільному та особистісному

досвіді, тому оволодіння професією та розвиток педагогічної майстерності, крім засвоєння певних когнітивних схем, систем предметних значень, спеціальних засобів мислення, формування умінь, передбачає глибокі перетворення структур суб'єктивного досвіду. Важливу роль у професійному становленні майбутнього педагога відіграє мотивація до педагогічної діяльності розвиток і збагачення його рефлексивних уявлень про себе як професіонала, що зумовлює ставлення до професійної діяльності та характер її здійснення.

Для більш глибокого аналізу та виявлення проблем професійного становлення, ми використали кореляційний аналіз. Який дав нам змогу побачити взаємозв'язок між шкалами, та виявити основні проблеми професійного становлення майбутніх педагогів.

Таблиця 1.

Кореляційні зв'язок між методиками та їх шкалами

Шкали 1	Шкали 2	R	P
Методика «Вивчення мотивів вибору професії» за В. Семиченко. Внутрішні індивідуально значимі мотиви	Методика «Мотивація навчання у вузі» Т.І. Ільїної. Отримання диплому	0,346	0,01
	Методика «Мотивація навчання у вузі» Т.І. Ільїної. Оволодіння професією	0,314	0,01
	Методика «16 – факторний особистісний опитувальник Р. Б. Кеттелла».Інтелект	-0,575	0,01
	Методика «16 – факторний особистісний опитувальник Р. Б. Кеттелла». Підпорядкованість домінантність	0,320	0,01
	Методика «Оцінка професійної спрямованості особистості». Є. І. Рогов. Товаристськість	-0,439	0,01
	Методика «Діагностики між особистих відносин» Т.Лірі. Підкоряючий	0,436	0,01
Методика «Вивчення мотивів вибору професії» за В. Семиченко. Внутрішні соціально значимі мотиви	Методика «Мотивація навчання у вузі» Т.І. Ільїної. Отримання диплому	0,342	0,01
Методика «Вивчення мотивів вибору професії» за В. Семиченко. Внутрішні позитивні мотиви	Методика «16 – факторний особистісний опитувальник Р. Б. Кеттелла».Довірливість підозрілість	-0,246	0,05
	Методика «Діагностики між особистих відносин» Т.Лірі. Підкоряючий	0,402	0,01
Методика «Вивчення мотивів вибору професії» за В. Семиченко. Внутрішні негативні мотиви	Методика «Діагностика мотиваційної структури особистості» В.Мільман. Загальна активність	-0,487	0,01
Методика«Мотивація навчання у вузі» Т.І. Ільїної. Здобуття знань	Методика «Оцінка професійної спрямованості особистості» Є. І. Рогов. Організованість	0,305	0,05
Методика «Мотивація навчання у вузі» Т.І. Ільїної. Оволодіння професією	Методика «Діагностика мотиваційної структури особистості» В.Мільман. Спілкування	0,400	0,01
Методика«Мотивація навчання у вузі» Т.І. Ільїної. Отримання диплому	Методика «16 – факторний особистісний опитувальник Р. Б. Кеттелла». Тривожність	0,377	0,01
Методика «16 – факторний особистісний опитувальник Р. Б. Кеттелла».Спілкування	Методика «16 – факторний особистісний опитувальник Р. Б. Кеттелла». Розвинута уява	-0,356	0,01
Методика«16 – факторний особистісний опитувальник Р. Б. Кеттелла».Тривожність	Методика «Діагностики між особистих відносин» Т. Лірі. Агресивність	0,341	0,01

Результати кореляційного аналізу дали змогу виокремити основні чинники, які впливають на процес професійного становлення майбутніх педагогів: внутрішні позитивні, зовнішні негативні, та соціальні мотиви, а також прагнення до здобуття знань,

тривожність, агресивність та домінантність. Як бачимо за результатами кореляційного аналізу ми змогли виявити певні негативні фактори, які можуть деструктивно вплинути на процес професійного становлення майбутніх педагогів: підкорення,

тривожність, агресивність та низький інтелект. З метою мінімізації негативного впливу, доцільно здійснювати корекційний вплив.

Отже, опираючись на проведене діагностичне дослідження можемо сказати, що професійне становлення – складний та багатогранний процес, який включає в себе багато різних факторів, які впливають безпосередньо на особистість у процесі навчання, це такі як: мотивація, особистісні характеристики, професійна спрямованість особистості.

Необхідно відзначити, що хоч проблема мотивації майбутніх педагогів досліджена досить повно, на сьогодні невирішеними залишаються актуальні питання, зокрема особливості формування мотивації студентів до надання педагогічної підтримки дітей. Успішне професійне становлення студентів педагогічного навчального закладу неможливе без цілеспрямованого формування в них мотивації, що відбувається на основі розвитку двох груп мотивів (результативних і пізнавальних). У першій групі мотивів пізнавальний інтерес виступає як засіб досягнення мети, а в другій групі він сам виступає метою і в такому разі сприяє виникненню внутрішніх пізнавальних мотивів професійної діяльності в результаті взаємодії студентів між собою та викладачем. У другій групі мотивів студентів цікавить і процес, і зміст нового, тобто того, що пізнається, а в першій – тільки той прагматичний результат, який можна отримати внаслідок пізнавальних зусиль. Отже, мотивація досягнення має бути підпорядкована пізнавальній мотивації, а не навпаки, оскільки це стримує професійний розвиток особистості фахівця. Іншими словами, акцент треба робити не на тому, як студенти діють, а на тому, що спонукає їх до дії, заради чого вони здійснюють свої вчинки.

Процес формування мотиваційного компонента є найбільш тривалим, оскільки в особистісній сфері зміни відбуваються повільніше, ніж у сфері пізнання. Зупинимось на аналізі деяких форм занять і методів, які можуть використовуватися у процесі формування мотивації майбутніх педагогів до підтримки дитини.

Серед факторів, що складають специфіку цього процесу, можна виділити спрямованість свідомості на себе як на суб'єкта педагогічної діяльності; організацію самопізнання професійно-особистісних якостей; використання спільних форм діяльності; широке залучення студентів у різні види професійних відносин. Сприятливі умови для становлення мотиваційної сфери створюються на лекціях з профілюючих дисциплін. Знання дозволяють створити теоретичну основу формування професійних мотивів, розуміння значущості та самоцінності дитини, становлення педагогічної самосвідомості.

Висновки і перспективи подальших досліджень.

Отже, опираючись на проведене діагностичне дослідження можемо сказати, що професійне становлення – складний та багатогранний процес, який включає в себе багато різних факторів, які впливають безпосередньо на особистість у процесі навчання, це такі як: мотивація, особистісні характеристики, професійна спрямованість особистості. Таким чином, можемо зазначити, що емпіричне дослідження дало змогу нам виявити високу професійну мотивацію до навчання та професійної діяльності, не досить гармонійну мотиваційну структуру особистості, а також основні проблеми у процесі професійного становлення майбутніх педагогів: підкорення, тривожність, агресивність та низький інтелект. Проведене дослідження мотиваційних чинників професійного становлення педагога не вичерпує усієї глибини поставленої проблеми. Подальшого вивчення вимагають механізми розвитку мотивації професійного навчання, власне активні засоби формування усвідомленої професійної мотивації. Продовження дослідження в майбутньому ми вбачаємо у розробці відповідної корекційно - розвивальної програми на етапі професійної підготовки у вищому навчальному закладі, з метою гармонізації розвитку особистості, зниженню негативних тенденцій у розвитку майбутніх професіоналів.

Список використаних джерел

1. Антонова Н.О. Кризові явища у професійному становленні студентів- психологів та психологів-практиків // Актуальні проблеми психології. – Т. V: Психофізіологія. Психологія праці. Експериментальна психологія. / За ред. С.Д. Макси
2. Бондаренко О. Ф. Психологічні особливості сучасної студентської молоді та проблеми професійної підготовки психологів–практиків.// Практична психологія та соціальна робота. – К., 2003. – № 4. – С. 8 -11.
3. Василькова О.І. Сучасні проблеми психології криз професійного розвитку вчителя // Актуальні проблеми психології. – Т. V: Психофізіологія. Психологія праці. Експериментальна психологія. / За ред. С.Д. Максименка. – К.: ІВЦ Держкомстату України, 2007. – Вип. 7. – С. 60 – 68.
4. Дубасенюк О. А. Дослідження мотиваційних чинників професійного становлення вчителя / О. А. Дубасенюк // Психологічні та педагогічні проблеми педагогічної дії : зб.наук.праць у 2-х ч. – Ч. 2 / за наук. ред. Л.О. Хомич, О.М Ігнатюк. –Харків : НТУ "ХПІ", 2012.– С. 207-218.
5. Дубасенюк О. А., Гніда Г. П. Мотиви вибору педагогічної професії О.А. Дубасенюк , Г. П. Гніда //Педагогіка: респ. наук.- метод. зб. – К.: Рад. школа, 1984. – Вип. 23. – С. 3-9.
6. Іванюк Г. Особистісно-зорієнтована модель підготовки майбутніх педагогів дошкільної освіти / Г. Іванюк // Гуманітарний вісник ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди»: Науково- теоретичний збірник. – Переяслав-Хмельницький, 2008. – Вип. 14. – 354 с.
7. Кузьміна Н.В., Реан А.А. Профессионализм педагогической деятельности: Метод. пособие. – Санкт-Петербург – Рыбинск, 1993.– 54 с.

8. Реутська О. Особливості розвитку професійної мотивації у студентів педагогічного ВНЗ / О. Реутська // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/VKhnpu_psykhol/2011_38/19.html
9. Туріщева Л.В. Робота шкільного психолога з педагогічним колективом / Л.В. Туріщева . – Х.: Вид група «Основа», 2009. – 112с.

В основе нашего исследования лежит попытка проанализировать проблему профессионального становления будущих педагогов, а также исследовать один из важных аспектов становления педагогов - мотивацией, ее ролью и местом в структуре личности и в процессе профессионального становления будущих педагогов. А также проанализированы результаты проведенного диагностического исследования, где отражены основные проблемы профессионального становления личности учителя, основные факторы влияющие на процесс профессионального становления будущих педагогов, а также раскрыты мотивационные компоненты, которые двигают личностью в процессе профессионального становления, и проанализированы мотивационную структуру личности учителя.

Ключевые слова: профессиональное становление, мотив, мотивация, формирование мотивации, мотивационная сфера, проблема профессионального становления, условия, педагог.

This study is an attempt to analyze the issue of professional development of future teachers and to investigate one of the important aspects of pedagogical formation – motivation, its role and place within the structure of personality as well as in the process of professional development of future teachers. Apart from that, the results of the conducted diagnostic survey have been analyzed; the findings demonstrate the main problems of professional formation of the teacher's personality as well as the major factors influencing the process of professional formation of future teachers, thus, motivational components that drive a person in the process of professional development have been discovered and the motivational structure of the teacher's personality has been analyzed.

To implement our study, we used the following techniques that have identified the main reasons that drive the individual student in the professional development.

Thus, according to the survey of students found in high enough motivation for learning and professional motivation to the profession. This may indicate an internal desire of students to take up this profession. Some respondents found not very harmonious motivational structure that could adversely affect future professional activities. Also, further analysis showed that the different categories surveyed groups, appear low rates for pedagogical orientation. Comparative analysis of interpersonal relationships and personal characteristics of the students found that in some of them there are some negative trends in the manifestation of personality characteristics and development of interpersonal relationships in learning and professional development.

Key words: professional development, motive, motivation, formation of motivation, motivational sphere, the issue of professional formation, conditions, teacher.

УДК159.923.2:378.036-057.875

Іванова Вікторія Вікторівна
кандидат психологічних наук, доцент,
Мукачівський державний університет

ПСИХОЛОГІЧНІ УМОВИ РОЗВИТКУ ТВОРЧОЇ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОЇ ОСОБИСТОСТІ СТУДЕНТА ВИЩОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ

Стаття присвячена вивченню психологічних умов розвитку творчої конкурентоспроможної особистості студента вузу. Визначена актуальність проблеми дослідження, уточнена і конкретизована психологічна сутність понять «конкуренція», «конкурентоспроможна особистість» і «креативність»; виявлені інтегральні характеристики конкурентоспроможної особистості, зокрема: високий рівень працездатності; прагнення до якісного кінцевого результату; стресостійкість, здатність долати труднощі; творче ставлення до справ, праці; прагнення до професійного самовдосконалення; здатність до прийняття відповідальних, часом ризикованих рішень; комунікабельність, спроможність до кооперації, співробітництва, співтворчості; здатність до швидкого освоєння нової справи; спроможність до самоосвіти, самореалізації, саморозвитку.

В статті виділено основні психологічні умови і чинники, що визначають ефективність творчого розвитку конкурентоспроможної особистості студента в освітньому процесі вузу. Найбільш важливими психологічними умовами розвитку креативності студентів є: різноманітна творча активність в мотиваційному, емоційному, когнітивному, комунікативному, діяльній та духовно-моральному аспектах з урахуванням психологічних особливостей юнацького віку; творче розвиваюче середовище; спрямованість програми на розвиток цілісної, конкурентоспроможної, творчої особистості студента.

Ключові слова: конкуренція, конкурентоспроможна особистість, креативність, творча особистість.

Українська державна освіта надає можливість отримання ґрунтовних знань. Однак, багато навчальних закладів (будь то школа, коледж, технікум або вуз) не приділяють достатньої уваги навчанню молодих людей мистецтву виживати в сучасних умовах, формування вміння правильно «подати себе», свої таланти, здібності